

VUYT DIAS EN CAMPRODON

EXCURSIÓ ENTOMOLÓGICA Y BOTÁNICA

PER

Miquel Cuní Martorell

(Extret del *Bulletí de la Associació d'excursions Catalana*, n.º 124-126 y 127-129)

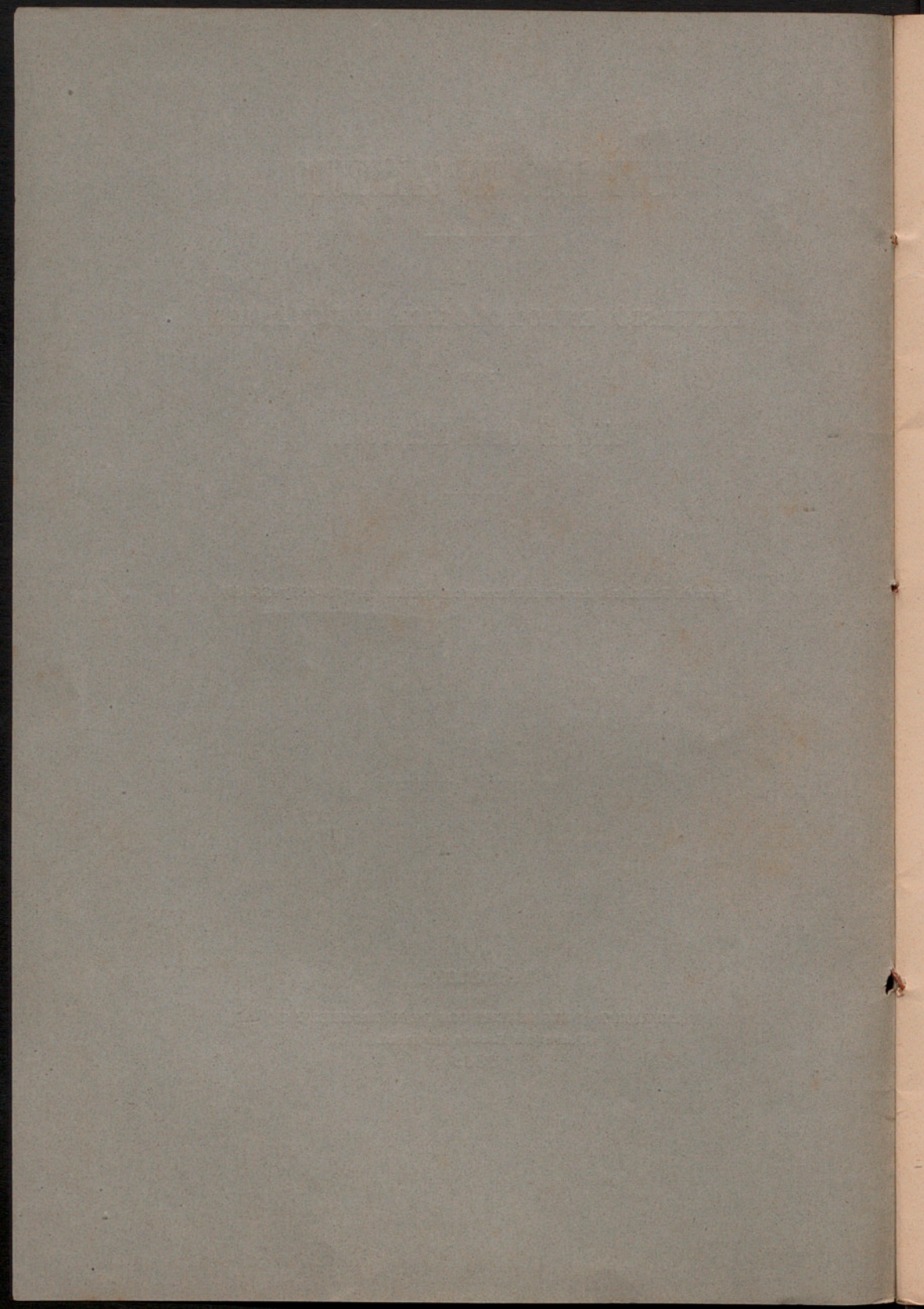
BARCELONA

IMPREMPTA DELS SUCCESSORS DE N. RAMIREZ Y C.^a

Passatge d' Escudellers, núm. 4

1889

4

VUYT DIAS EN CAMPRODON

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

VUYT DIAS EN CAMPRODON

EXCURSIÓ ENTOMOLÓGICA Y BOTÁNICA

PER

Miquel Cuní Martorell

Extret del Bulletí de la Associació d'excursions Catalana, n.ºs 124-126 y 127-129)

BARCELONA

IMPREMTA DELS SUCCESSORS DE N. RAMIREZ Y C.^a

Passatge d' Escudellers, núm. 4

1889

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

REPORT NO. 100

BY

1952

1952

PHYSICS DEPARTMENT

1952

VUYT DIAS EN CAMPRODON
EXCURSIÓ ENTOMOLÓGICA Y BOTÁNICA

Suhats y ventantnos com si fóssem senyoretas, sortirem de *Barcelona* en un calorós dia del mes d' Agost del any 1886, anant ab ferro-carril fins á *Sant Joan de las Abadessas*, hont férem nit, y l' endemá de bon matí, ab tartana, continuárem lo viatge per un mal camí que se n' diu carretera, y gracias á l' ajuda de Deu poguérem arribar sans y salvos á *Camprodon* envers las 8^h; y per cert que feya fret; teníam piulots als dits y no 'ns hauría pas vingut mal lo tapabocas.

Entrats en la població, enfilárem per lo carrer de Valencia, que es com si diguéssim lo carrer de Fernando de Barcelona, y després d' haverlo recorregut en tota sa extensió, lo vehicul se pará á la porta d' una casa novament construhida, que es propietat de la Societat del Cassino y que está situada damunt meteix d' un pont de pedra que atravessa lo riu.

Pujárem á hostatjarnos en una de las habitacions del primer pis del dit edifici, que trobárem neta y amoblada ab senzillesa. ¿Qué podía desitjarse més? A fora s' hi vá pera respirar ayres purs, gosar del camp, donar expansió al esperit y descans al cos y nó pera lluhiments ni pera sentarse en sillons y butacas.

Traguérem lo cap al balcó y havent dirigit una mirada d' inspecció per tot lo rádio de la nostra visual, quedárem encisats del hermós paisatge que s' ovirava.

Per davall del pont saltava y mormolejava lo Ritort; á l' esquerra s' extenia lo tant renomemat passeig de la font nova, ab sos sis ó set magnífichs *châlets*, y al enfront s' alsava lo esbelt cassino ó sia café-restaurant, ab sas teuladas de llustrosa pissarra, ab son espayós vestibul y son arenat y florit parterre. La vista del restaurant y lo pensar que l' teníam tant á prop, nos vá del tot alegrar; lo que demostra que la gana ja 'ns apretava, y aixís era en efecte, corroborantho la circumstancia de que 'ns semblá, pot ser fou il-lusió (¡n' hi ha tantas!), que l' ayre 'ns portava emanacions de *beef-steaks* y costellas, lo que 'ns feu respirar ab gust y aguardar ab certa impaciencia l' hora del esmorzar.

Quan la campana doná lo acostumat toch, sentírem un agradivol salt en lo cor; nos equivoqué; lo que vibrá no fou lo cor, sino lo ventrell, y com sempre havém sigut complacents, no volguérem contrariar aquells justos desitjos gastronómichs, y per lo tant, sens dilació férem dret á la sala del restaurant, essent dels primers en sentarnos á taula, y no dels últims en assaborir los substanciosos menjars que 'ns presentáren, als quals férem los deguts honors, que bé ho mereixian, puig podían competir ab los mellors plats de ca 'n Justin.

Confortats degudament, sortírem á donar una volta per la població y tot seguit coneguérem que havia mellorat moltíssim desde la última vegada que hi havíam estat (l' any 1872). En dita fetxa hi havia no pocas casas enderrocadas de resultas de las guerras del francés y de la civil de 1837, que ara están reconstruhidas; altrás que s' veyan sense arrebossar s' mostran actualment ab las fatxadas emblanquinadas ó pintadas, si bé algunas sols ténen nets los marches de las finestras, com si s' volgués imitar á aquellas personas que per deixadesa ó no sabém per qué, únicament se rentan los ulls. Altra novedat fou las palancas ab honors de ponts, algunas de forma ayrosa, que s' han col-locat pera passar desde las casas á l' altra part del riu. Las'tendas están provehidas de lo necessari á la vida y fins n' hi ha de quincallería, ab abundant surtit de tota mena d' objectes, com: joguinas

pera criatura, bonicas sombrillas pera las senyoretas, bastons de viatge y d' excursions pera trescar per las montanyas, etc.

Lo tracte de la gent s' ha pulit molt, y encara que 'ls camprodonenchs han sigut sempre amables y servicials ab los forasters, ara ho son ab més finura, havent perdut aquell deix en lo parlar que 'ls era peculiar: lo que 'ns va entristir fou lo veure méns barretinas y caputxas.

Tots aquestos cambis se déuhen á la major facilitat de comunicacions, lo que ha fet que un regular número de familias de Barcelona passen l' estiu en est fresch y pintoresch siti; y una proba de lo molt que 'ls ha agradat lo país y sos habitants, es lo haverse fet edificar no pocas d' ellas, magníficas torres de recreo que semblan palaus. No podém méns de felicitar cordialment als dits catalans per la mostra d' estimació patria que d' esta manera han demostrat; y en vista del entusiasme que aixó nos ha causat, bé 'ns perdonarán que fem aquí una petita digressió.

Havém de reconéixer que avuy en día tothom parla de patriotisme y pot ser may n' hi ha hagut méns. No s' troba una sola persona que no vulga ser aymant de sa patria y no obstant, las més de las vegadas es sols brou de llengua, sentiments que no arriban al cor; per aixó no s' translluhéixen en obras; ó sinó, que 'ns digan: ¿es estimar la patria lo vestir-se ab géneros estrangers y despreciar los del país? Quan en l' alta societat se fan preparatius pera un casament, ¿es estimar la patria, encarregar los trajos á París y las blondas á Valenciennes y á Bruselas, sens recordarse que en Espanya també hi ha bonas modistas y que en Arenys y Caldetas no hi faltan puntas tant ben treballadas com en Bélgica?

No sols 'ns condol aixó com á espanyols sí que també com á catalans; perque nosaltres nos deixém portar de la meteixa manera per aquesta corrent ó manía antipatriótica.

¿Hónt son aquells temps, en que las familias acomodadas de Catalunya anavan á buscar las didas entre las pagesas robustas y honradas de la plana de Vich, las que

criavan los infantons grassos y frescos com un mató? Ara han de venir de las Provincias Vascongadas y de Navarra, es dir, que han d' ésser Passiegas y nó menestralas.

Está bé que ensenyém á nostres fills, desde petits, la llengua castellana y que procurém que la párten en públich pera exercitarse, mes no portarho al extrém, com ho portan alguns que 'ls prohibéixen, d' un modo absolut, lo pronunciar tantsols una paraula catalana, ni en públich ni en privat ni ab los seus companys de joch, com si lo parlar catalá fos un sacrilegi; ¿qué pensarán de Catalunya, de sa mare patria, los ignocents noys y noyas, veyent que llurs pares posan cara enfadada quan 'ls hi escapa una paraula que no sia castellana? ¿es aixó ser catalá?

¿Y tantas familias com hi ha en lo meteix Principat, que sistemáticamente van á passar l' estiu al estranger, solament pera passar l' estiu, deixant allí los diners, quan podrian disfrutar de fresca en diferentas comarcas de nostra montanya, que tant per lo benigne del clima com per lo deliciós del paisatge, poden competir ab las més celebradas d' Italia y Suissa? Lo que fem es anar á enriqueir als forasters y empobrirnos nosaltres.

Mil enhorabonas, donchs, als barcelonins que han escullit Camprodon per siti de recreo, y tant de bó que tingan molts imitadors.

Verament la encontrada de Camprodon té condiciones á propósit pera ser escullida pe'ls *turistas* catalans: allá no hi ha estiu; sols primavera é hivern; aquest lo passarém per alt, puig ne som poch amichs; pero en quant al estiu ó sia primavera, podém dir que es espléndida y brillant; lo termómetro en los meses de Juliol y Agost, oscila entre 'ls 15 y 20° R.; per tot arreu s' hi veu verdor, y encara que las montanyas están molts d' ellas despulladas d' arbres, no 'ls hi falta may un mantell d' herba tendrissima, y en lo plá, los prats se tocan l' un al altre, formant catifas matisadas de mil variadas floretas de tots colors. ¿Qué vol més la persona que desitja passar l' estiu agradablement, sense sentir calor?

Com l' objecte principal de nostra anada á Camprodon era estudiar la flora y fauna entomológica d' aquells con-

torns, l'endemá comensárem nostres traballs, dirigint-nos á Llanás.

Debém advertir, que aixís com en las parts baixas de Catalunya se pot sortir á herborisar y á cassar insectes al despuntar lo dia, en l'alta montanya, com lo país es fret y plou sovint, fins envers las 8 ó las 9 es en va intentar rés, puig tot l'herbatge está mullat y no s'faría provisió sino de caragols.

Eran, donchs, las 9^h quan nos dirigírem cap á Llanás, poblet situat á mitj' hora de distancia, y seguírem un camí carreter en lo qual hi vejérem pols, cosa rara en aquesta terra, que per las freqüents plujas que hi cáuhen, sempre conserva humitat, aixís es que més servéixen los es-clops que las espartenyas.

Á la dreta de dit camí s'extén una cordillera de montanyas que anárem faldejant y al passar per davant del bosch de can Aulí, com lo propietari té vedada rigorosamente la cassa, una munió de cunills s'acostáren, parant-se á tiro de pedra, y nos miráren tot movent lo morro y las orelas; semblava propiament que'ns féssen la figuereta.

Á la esquerra hi ha alguns camps de conreu que arriban fins á tocar lo riu Ter, en los quals s'hi sembra segle, trumfas, un poch de blat de moro y fajol.

Durant nostra marxa tinguérem ocasió d'observar en los marges del camí las plantas: *Verbascum pulverulentum* Vill., *Lychnitis* L. y *thapsus* L.; *Onopordon acanthium* L., *Cirsium ferox* D. C., *Erygium Bourgati* Goun., *Centaurea pectinata* L., *Erythraea centaureum* Pers. (centaura), etc., y recullir dessota de las pedras los insectes: *Carabus violaceus* L., *Amara trivialis* Gyll., *Harpalus aeneus* Fab., *Silpha obscura* L., *Blaps similis* Latr. y *Cleonus sulcirostris* L.; en los *Verbascum*, lo *Cionus verbasci* Fab., que es bastant abundant; sobre de las flors de las Cináreas, lo *Spermophagus cardui* Gyllh., lo *Larinus carlinae* Ol., *turbinatus* Gyllh. y l' *Scolymi* Ol., aquest últim ab freqüencia: en los arbustos y plantas baixas: *Otiorhynchus scabrosus* Marsh., *Clythra atraphaxidis* Fab., *Cassida rubiginosa* Ill., etc., y caminant per terra, la *Silpha tristis* Ill. y l' *Copris lunaris* L. Hemípteros: *Neo-*

tiglossa bifida Costa, *Idiocerus scurra* Ger., y l' *Syromastes marginatus* L., aquest últim sobre del *Senecio*. També ve-jérem los dípteros: *Tabanus vicinus* Egg. y *Cyrtoneura stabulans* F.

Una vegada arribats á la població, que conté uns 800 habitants, visitárem, com de costúm, la iglesia, que es d' arquitectura bisantina, no faltant mérit á la portalada y sobre tot en un retaule del altar major, que 'ns semblá del sigle ix ó x.

Pe'l mitj de Llanás travessa lo camí que va á *Set-Casas*, llogaret col·locat á més de 1000 m. d' altura sobre lo nivell del mar, en lloch feréstech, rodejat de montanyas y precipicis, sent molt fret y hont tot sovint s' hi allotja la borrasca; no obstant d' aixó, lo cor se 'ns n' hi anava, puig sa flora y fauna son ricas é interessants en grau superlatiu, sobre tot pera lo botánich, que considera dita localitat com de primer ordre.

Nos va doindre, pero tinguérem que renunciar per aquell any á ferhi una excursió que hauria sigut profitosa per demés, ja que teniam quasi seguretat de trobarhi las papallonas: *Parnassius apollo* L. y *mnemosyne* L. y los coleópteros *Carabus punctato-auratus* Dej., *monticola* Dej. y *Pyrenaesus* Duf.; las *Nebria Gyllenhalii* Sch. y *Olivieri* Dej.; 'ls *Sphodrus Pyrenaesus* Duf. y *Jacquelinii* Boid.; *Feronia xatartii* Dej.; *Asida Pyrenaesa* Solier.; *Rosalia alpina* Fab.; *Oreina speciosa* Fab. y *senecionis* Ander.; *Strangalia nigra* L. y l' ortóptero *Paradrymadusa Martorellii* Bol.

En quant á plantas, están citadas com cullidas en *Set-Casas* per distingits botánichs y exploradors, las següents: *Ranunculus pyrenaesus* L. y *lanuginosus* L.; *Trollius europæus* L.; *Aconitum anthora* L. y *napellus* L.; *Papaver alpinum* L.; *Helianthemum marifolium* D. C.; *Silene ciliata* Pourr.; *Dianthus requienii* Gr. et Gr.; *Alsine recurva* Wahl.; *Malva moschata* L.; *Geranium sylvaticum* L.; *Lathyrus macrorhizus* Wim.; *Alchemilla alpina* L.; *Epilobium sylvaticum* Lam.; *Sedum reflexum* L., *geranioides* L. y *pubescens* Pourr.; *Ligusticum pyrenoeum* Gou.; *Lonicera alpigena* L.; *Senecio leucophyllus* D. C.; *Achillea pyrenaica* Sibths.;

Cirsium anglicum Lob., *Jasione perennis* Lam.; *Primula integrifolia* L., *Androsace villosa* L.; *Gentiana acaulis* L., *pyrenaica* L. y *verna* L.; *Veronica fruticosa* L.; *Armeria majellensis* Boiss.; *Polygonum alpinum* All.; *Empetrum nigrum* L.; *Erithronium Dens-canis* L.; *Streptotus amplexifolius* D. C. y *Polypodium rhoeticum* L.

Nostre retorn se verificá per l' altra part del riu Ter, seguint un curriolet que atravessa los *prats d' Espinalva*, que son los més bonichs de la comarca, y durant la marxa 'ns acompanyá lo soroll del aygua que remintolava y espurnejava, tot saltant per entremitj de las grossas pedras que jáuhen en lo llit del esmentat riu.

'Ns feya pena tenir que trepitjar tantas y tantas floretas que cubrián la terra, y véure'ns obligats á interrompre los col-loquis dels insectes que al sentir nostra aproximació fugían volant ó saltant.

Allí dominavan divers *trifolium*, de flors purpúreas, en companyia de las *llabiadas* y d' un sens fi de *compostas*, la major part, de la tribu de las *xicoráceas*; á claps s' hi veyan las grossas calátides de las *Carlina acaulis* L. y *acanthifolia* All., que aplanadas en terra entre mitj de l' herba, pareixian imatjes del sol y de la lluna, completant lo quadro uns quants peus d' *orquideas* ab llurs espigas de corolas estranyas.

¿Podía un entomólech deixar de pararse en un camp tant ben preparat pera la cassa? No; y l' resultat d' ella fou la cullita de que aném á donar compte: Coleópteros: *Hoplia coerulea* Dr., *Oxythyrea stictica* L., *Mordellistena pusilla* Redt., *Mylabris variabilis* Bil. y *floralis* Pall.; *Oedemera flavipes* Fab.; *Cryptocephalus moraei* L.; *Crysomela violacea* Panz., y *fastuosa* L.; *Coccinella duodecimpustulata* Fab. y *quatordecimpustulata* L.; *Halyzia 14 punctata* L. etc. Lepidópteros: *Aporia Crataegi* L., *Satyrus Arethusa* S. V., *Setina irrorella* Cl., *Scoliopteryx libatrix* L. Dípteros: *Tipula pratensis* L. y *fascipennis* Mg., *Tetanocera coryleti* Scop., *Sapromyza marginata* Mg., *Lauxania Elisae* Mg., *Mesembrina meridiana* L. Ortópteros: *Forficula decipiens* Gené., *Ctyphipus coerulescens* L., *Pachytylus nigro-fasciatus* de Geer, *Gomphocerus rufipes* Zett., *Paracaloptenus typus* Brun.

Després continuàrem la ruta en direcció al poble, sentint ja ben clar los crits dels xicots, la trompeta del nunci y lo só de las campanas de l' iglesia, que tocavan á missa.

Per darrera de las casas sobreixian lo enrunat castell de Sant Nicolau y l' alta montanya de Sant Antoni, (1,200 metres), en qual cim hi há un petit santuari dedicat á dit sant. En aquella punta que domina tota la comarca y desde la que s' ovira fins las crestas del Montserrat, hi viu un home que fá de vigilant pera avisar la proximitat de las tempestas, lo que efectúa per medi d' una senyal convidada, que tant prest es vista en la població, se posan las campanas de la parroquia á tocar á bon temps. Devota costúm, que cada dia se va perdent y que era una mostra de la fé de nostres antepassats. Veyám. ¿Qué significa lo tocar las campanas, quan la turbonada amenassa? ¿No es una veu religiosa que diu als pagesos: tenim lo mal temps á sobre; pot descarregar una pedregada que en un instant destruhesca las cullitas, que son lo vostre treball de tot l' any y lo pá pera la familia; vingáu donchs á l' iglesia pera pregar á Deu, que tot ho pot, á fi de que vos deslliure d' aquest perill? y abans lo temple s' omplia de fidels que ab llurs pregarias feyan retronar las voltas; ara, si en algun punt se toca encara á bon temps, lo só del metall se pert en l' espay; pochs, ben pochs acúden á sa crida, y pot ser que, ni desde llurs casas, resan un sol pare-nostre; essent aixís, val més que lo campaner no s' canse ni s' pose en perill de ser ferit per un llamp.

Volent aprofitar lo temps, nos dirigirem al bosch d' En Munner, que es un dels més frondosos d' aquella terra, y havent remenat fortament las brancaes dels arbres, recullirem en lo parassol un reguitzell d' insectes y n' citarém alguns. Coleópteros: *Lucanus cervus* L., *Dorcus parallelipedus* L., *Otiorhynchus auropunctatus* Gyll., y *ligneus* Ol.; *Sitones griseus* Fab., *Balaninus glandium* Marsh. y *pyrrhoceras* Marsh., *Apoderus coryli* L., *Rhynchites coeruleocephalus* Schall., *cupreus* L. y *betuleti* Fab., *Clythra scolopina* y *longipes* Fab., *Cassida rubiginosa* Ill., *Coccinella mutabilis* Scrib. y *bipunctata* L., *Halyzia duodecimguttata* Pod. Hemípteros: *Peribalus vernalis* Wolf, *Picromerus*

bidens L., *Dolycoris verbasci* de Geer., *Gonocerus venator* Fab., *Maccevetthus errans* Fab., *Nabis ferus* L., *Harpactor erythropus* L., *Pirates stridulus* Fab., *Aphrophora corticea* Gen. y *alni* Fab. Dessota de las pedras trobárem los coleópteros: *Calathus cisteloides* Ill., *Feronia planidorsis* Fairm. y *Asida jurinei* Sol. y també cassárem los lepidópteros: *Vanessa atalanta* L., y *urticae* L., *Satyrus hermione* L. y *briseis* L., *Ocneria dispar* L. y *Abraaxas marginata* L.; y pujant pe'ls tronchs dels arbres al himenóptero *Lasius niger* L.

Lo dia següent fou perdut perá l' entomología, puig que al aixecarnos, estaban las montanyas y las valls cobertas d' una boyra tant espessa, que no permetia veure un bou á tres passas, y queya una plujeta microscópica, quals gotas eran tant petites com puntas d' agulla.

L' humitat s' ensenyori de tot. Las parets regalavan; nostres vestits semblavan mullats, y de l' herba no cal parlarne, ja qu' estava completament xopa, adornada cada fulla d' una goteta d' aygua que s' podia pendre per un brillant. Los aucells quedáren muts, sense ganas de cantar, y tristos y esterrufats no s' movian de sota del ramatge; las papallonas, amagadas en las verdissas, tenian las alas remollidas, com si fóssen de neula; 'ls gossos udolavan y ab la quá entre camas, buscávan un racó ahont poderse soplujar, ajaure 's y caragolarse pera fer bacaynas.

¿Qui havia de tenir esperit de sortir de casa, si tot era un mulladiu? Sols lo entusiasme per la contemplació de la naturalesa en sas distintas manifestacions fou capás de fernos anar á la campinya, á fi de veure la tendror y verdor de las molsas que en días d' humitat son hermosas, y mirar còm los caragols *Helix aspersa* Müll. (bover); *H. splendida* Drap., que es blanch ab ratllas negras; *H. nemoralis* L. (gitanas), de color groch, y 'ls *H. hortensis* Müll. (senyoretas), grogas, s' arrossegavan, portant de gayrell llur closca á semblansa dels barcos quan navegan á la bolina, y com aquells deixan un solch d' escuma; no faltant grossos *Agriolimax* (Ilimachs), que s' passejavan á llurs glorias.

Las plantas de fullas amplas semblavan plenas de verrugas y las estretas y sense llustre, estavan tant impregnadas d' humitat com lo nás d' un gos perdiguer.

Cada volta que posávam lo peu sobre de l'herba, s' enfonjava com si l' haguéssem posat sobre d' una esponja amarada d' aygua, y en vista d' aixó, de bon ó mal grat, deguérem tornar á tancarnos en casa, si no voliam arreglar un reuma.

Nos tinguérem, donchs, de resignar á no treballar en aquell día, y á sufrir l' influencia del *spleen* que 'ns voltá de mil tristos pensaments. Dubto que en un día de boyra hi haja ningú que no tinga ideas melancólicas. Los meteixos andalussos, que son de natural alegre y animat, si llur cel los donés una quinzena de días boyrosos, prompte 'ls caurían de las mans las castanyolas y lo pandero, y s' tornàrian més sérios y graves que 'ls inglesos.

En días com aquest, tot se veu de color de plom. Lo metje s' capfica, temerós de que no podrá combatre la febre de son malalt; l' advocat desconfia de guanyar lo plet de son client; al negociant l' hi assaltan pressentiments de especulacions desgraciadas y desastrosas; lo pagés pare de familia, sentat en l' escó, ab los ulls mitj cluchs, medita y comprén que si lo projectat Códich Civil va endavant, quedarà destruhida la patriarcal familia catalana; y fins la jove enamorada posa cara de prunas agras, considerant la inconstancia dels hòmens.

Ab aquest aspecte lúgubre s' feu nit y ab un gran mal humor 'ns anárem al llit. L' endemá mati, quan s' obríren los finestrons, un raig de sol entrá en la estancia y una exclamació d' alegría eixí de nostre cor, dihent: ¡ja está seré! ¡ja fá sol! En efecte; lo cel se mostrava completament blau; l' astre vivificador daurava tota la encontrada; los moixons xarrotejavan de valent; se sentían los esquelleros dels bous que anavan á la pastura; algunas donas, agenolladas en la vora del riu, cantavan y movían gresea, mentres rentavan la roba, y llurs cants y crits se confonían ab lo tich-tach dels picadors; retronavan los lladruchs dels cans que seguían als cassadors, y en las praderas las flors reyan y s' petonejavan ab las papallonas.

Si; lo sol brillava; ja havia passat lo mal humor, tothom era á las horas optimista y ho veyá tot de color de rosa: lo metje, fent la mitja rialla, pensava que sa prescripció alcansaria un felis resultat; l'advocat, se fregava las mans, confiat de que s' faria justicia á son client; lo comerciant, entreveya un 20 p. % de ganancia en son negoci; lo pagés, pare de familia, se passejava pe'l hort de sa casa, ágil, com si sols tingués 15 anys, animat, ab l' esperansa de que 'ls legisladors coneixerán per últim los beneficis que á la familia y á la moral reportan en Catalunya sas antigas y veneradas lleys; y fins la jove que ahir sospirava y s' trobava nerviosa, ara somriu d' un modo que encanta y creu que no li faltará jamay la constancia y fidelitat de son aymant. Y tot se deu al sol; sias, donchs, ben vingut, ;oh sol! que reanimas lo cos y l' esperit.

Aprofitant lo bon temps, la emprenguèrem cap á las runas del castell de Sant Nicolau, que están sobre d'un tossal que domina la població, y no cal dir que totas las pedras fóren capgiradas y atrapats sota d' ellas los següents insectes. Coleópteros: *Licinus aequatus* Dej., *Calathus mollis* Marsh. y *montivagus* Dej., aquest últim abundant; *Feronia vulgaris* L., *dimidiata* Ol., *grajus* Dej., *nigrita* Fab., *barbara* Dej. y *cuprea* L.; *Amara vulgaris* Panz., *strenua* Zimm. y *familiaris* Duft., *Zabrus neglectus* Schm., *Harpalus griseus* Panz. y *fulvus* Dej., *Ocypus olens* Müller y *morio* Grav., *Blaps gigas* L., *Asida sericea* Ol., *Heliopathes abbreviatus* Ol., *Hypera punctata* Fab. Ortópteros: *Labidura pallipes* Duf. y *Forficula auricularia* L. Hemipteros: *Corizus parumpunctatus* Schill., *Lygaeus equestris* L. y *militaris* Fab. En las plantas; los hemipteros: *Brachycoleus bimaculatus* Ramb., *Lepidopterna dolabrata* L., *Poeciloscytus vulneratus* Wolff., *Heterotoma merioptera* Scop., y l' Acocephalus *striatus* Fab. en abundancia; saltant sobre de l' herba, l' ortóptero *Caloptenus italicus* L. Cassárem també los lepidópteros: *Melanargia lachesis* Hb., *Epinephele janira* L., *Pararge meone* Esp., *Acherontia atropos* L., *Zygaena staechadis* Bkh. y *Setina irrorella* Cl.; l' himenóptero, *Ammophila viatica* L. y l' díptero, *Asilus rufibarbis* Mg.

Havent baixat al plá, recullirem en las buynas mitj

secas, los coleópteros: *Onthophagus lucidus* Ill., *Geotrypes stercorarius* L. é *hypocrita* Ill. y en altres excrements 'ls *Quedius tristis* Grav. y *scintillans* Er.; *Onthophagus nichicornis* L., *vacca* L., *Hübneri* Fab. *nuchicornis* L. y *lemur* Fab.; *Aphodius inquinatus* Fab., *fimetarius* L., *prodomus* Bh., y *lugens* Crenz, mentres volava per alli lo díptero *Calliphora erythrocephala* Mg., enfadat porque li destorbávam lo festi.

Temém que alguns de nostres lectors no fassan ganyotas al pensar que fins explorém los excrements; si aixó fém nosaltres los entomólechs, es per ser cosa del ofici; ¡qué no fan 'ls metjes y cirurgians en los hospitals y salas d' anatomia! y no obstant, ningú se n' preocupa; tothom los hi allarga la má, y si son joves, no 'ls falta tampoch una cara bonica que s' enamora d' ells. Ademés, pera tranquilat dels escrupulosos, debém confessar que preném algunas precaucions, com correspon á personas netas y pulidas, de manera que, quan la nostra professió de naturalista nos obliga á escorcollar las sinuositats de las materias excrementicias á fi de poder pendre los coleópteros que en ellas s' hi crien, al meteix temps que ab la má dreta empunyém las pinsas, ab la esquerra nos acostém al nas un ramet de frigola ó d' altra planta olorosa, y alli lo tenim apretat, tapant los forats quasi herméticamente, fins y á tant que l' operació es del tot acabada.

De pás pegárem una ullada al cim de la montanya de Sant Antoni, que teniam davant nostre y en qual siti es probable hi hauriam vist la planta *Aconitum anthora* L. y los coleópteros *Carabus rutilans* Dej. y *Percus stulta* Dufr. y l' longicorni *Monohammus sutor* L.

Gran part de dita montanya es en extrem árida, puig té poca terra vegetal, y com es del comú, se permet que 'ls pobres pugan sembrarla á llur plaher; á est fi, cadascú n' escull un trós, y sembra trumfas y segle, y si bé las cullitas son molt magres, 'ls ajuda á passar aquesta miserable vida.

Entrárem en lo passeig de la font nova, que es lo Passeig de Gracia de Camprodon, lo qual s' exten per la vora del riu Ritort, rodejat de prats, rublerts de plantas de flors

hermosas, sent, unas d' ellas, los *Geranium pheum* L., *sanguineum* L. y *robertianum* L.

Donava hó de veure com á la sombra dels corpulents pollancre s' estavan esbargint algúnas familias de Barcelona. Los papás caminavan amunt y avall de l' aubareda, entregats á una amigable conversa; las mamás sentadas en los banchs de pedra platicavan ab animació, y com es de suposar, sobre modas y teatres; las elegants senyoretas, tenint l' herba per asiento, s' ocupavan en fer crochet ó en la lectura. La joventut, com la primavera, es simpática á tothom; ¿quina noya hi ha que als 15 anys no sia guapa? Tot sovintet paravan llur treball ó la lectura, pera dirigir los ulls á las floretas que tocavan llurs peus, ó bé alsavan la mirada pera seguir lo vol de las papallonas que per allí voltejavan. ¡Quánts de pensaments no s' apilonarian en aquellas tendras intel·ligencias! ¡qué d' ideas afalagadoras d' esperansa y felicitat!

Los noys y noyas saltavan y brincavan com cabretas; los uns corrian detrás de las llagostas; los altres feyan ramellets de flors que portavan á llurs mares, rebent per premi, un amorós bés maternal.

Son sumament higiénichs y saludables per las criaturas, aquestos jochs y exercicis, fets al ayre lliure, en lloch en que l' atmósfera sia fresca y pura.

En las ciutats troban aixó molt vulgar: aixis que 'ls noys y noyas han cumplert 12 ó 13 anys, llurs pares los fan semblar homens ó donas, comensant per dils'hi tots satisfets que son ja uns *pollos* ó unas *pollas*, com ara s' estila, per moda, y de seguida se 'ls vesteix ab riquesa y primor; se 'ls porta al teatre féntloshi perdre la nit; se 'ls acostuma á presenciar escenas vivas y exageradas d' amorios, d' intrigas, de falsedats y crims; y per aquells ulls que comensan á veurer lo mon, se 'ls entra y aprénen lo que deurian ignorar encara, y aixis la pubertat s' adelanta, s' encénen las passions ans de l' época natural, en detriment també del desenrotllo del cós. A ditas rahons los pares contestan, que és precis que se 'ls acostume de petits al usos de la societat en que han de viure, com si fós difícil acostumarlos á la vanitat y diversions (en dos días ne son mestres):

lo que resulta d' aquest equivocat sistema, es fer náixer en los jovenets la malicia y corrompre lo cor.

Quan una larva s' ha ficat dins del tronch d' un arbre, vá poch á poch foradantlo, y si s' intenta tráurerla d' allá, se fá molt dificultosa l' operació y pocas vegadas se logra arrencar lo corch.

En los encontorns de la Font Nova férem presoners los insectes que aném á citar. Lepidópteros: *Vanessa atalanta* L., *Limenitis camilla* Hb., *Nemoria strigata* M., *Asopia glaucinalis* L. Ortópteros; *Labidura riparia* Pall., *Ectobia aptera* Charp., *Tettix bipunctata* L., *Platycleis griseus* Fab. Himenópteros: *Bombus terrestris* Latr. y *Cynips tozae* Mg. Dípteros: *Limnia marginata* F., *Echinomyia fera* L. Coleópteros: *Anchomenus prasinus* Thund., *Tachyporus hypnorum* Fab., *Hister unicolor* L., *Cetonia opaca* Fab., *Sitones lineatus* L., *Timarcha sinuaticollis* Fairm., *Adimonia tanacetii* L. etc.

Emprenguérem la marxa envers la font de Sant Pallari, que té un' aygua riquíssima, y arribats que hi fórem, nos asseguérem á descansar. Per allí vegetavan entre altres plantas, la *Fragaria vesca* L. (maduixer), lo *Trifolium aureum* Pall y molta *Mentha aquatica* L.

Nosaltres no fém com molts que quan troban una font s' atipan d' aygua; hi bebém sí, pero avans menjém quelcom, encara que sols sia rosegat un parell de borregos; y sobre tot tením gran cuydado de no beure ni menjar rés després del dinar fins que hajan passat tres horas; precaució que considerém d'importancia pera conservar la salut. Lo nostre ventrell es com un laboratorí, com una caldera ahont s' hi fican los aliments, ab sa corresponent quantitat d' aygua, á fi de que óbren la deguda transformació. Si comensada la digestió, s' hi introduhéixen noves substancias, se perturba aquélla y pot ser causa de malalties, tal volta sérias.

No podíam nosaltres témer rés d' aixó, en aquells moments, que eran las 10^h, puig sols havíam prés un poch de xocolate al sortir de casa, y per tant, traguérem de la butxaca un llonguet, y de la fiambrella una molsuda truyta, y 'ns posárem á esmorzar sens recel, ab una gana que podia causar enveja.

Menjárem acompanyats del armoniós soroll de la font que brolla dia y nit sens interrupció, y mentres contemplávam lo rajoli d' aygua que queya y s' fonia en la terra, pensávam que en aquest mont se pert molta cosa, temps y diners, y 'ns déyam interiorment: aquesta aygua que sembla rés, aprofitada, ficada dins de un safareig, al cap d' alguns dias ne contindria toneladas.

Quántas personas hi ha que, podent estalviar un duro diari, se fan lo següent disbaratat rahonament: ¿aixó anirém á guardar? ¿aquesta bicoca? no; y lo gastan, sens calcular que estalviant un duro cada dia, fóren 365 duros l' any, 3,650 en 10 anys, y als 15, junt ab los interessos compostos, 6 ó 7,000; es dir, que un jove que als 20 anys se guardés un duro diari, quan tindria 35 anys, son capital hauria augmentat de 7,000 duros y sa renta de 5 pessetas cada 24 horas: y ¡qué de duros y duros no s' llensan continuament, que conservats y reunits fóren la sort de moltas familias! y del temps que s' malgasta, ¿qué no se n' podria dir?

Abans de marxar d' aquest siti tant deliciós, recullirem los insectes: Coleópteros: *Harpalus consentaneus* Dej., *griseus* Panz., y *azureus* Fab., *Timarcha sinuaticollis* Fairm., *Adrastus pusillus* Fab., *Cassida margaritacea* Schall., *Chrysomela americana* L. y l' hemíptero *Holcostetus sphacelatus* Fab.

Devallárem y emprenguérem lo camí de Molló y en lo rostoll del blat, férem ampla provisió de la hermosa *Chrysomela fastuosa* L. En aquets camps, entre moltas plantas, eran las més abundants: *Nigella arvensis* L., (aranyas), *Aquilegia vulgaris* L. (perfet amor), *Papaver dubium* L. (rosella), *Fumaria parviflora* Lam. (fum de terra), *Sisymbrium officinale* Scop. (rabanissas), *Thlaspi bursa-pastoris* L. (bossas de pastor), *Silene inflata* Sm. (esclafidors), *gallica* L., *nocturna* L., y *Lichnis dioica* L.

Essent aprop de la Font del boix, vejérem vindre de cap al poble, un noy d' uns 10 á 12 anys, que s' deturá devant nostre pera mirar cóm culliam escarabats: era molt aixerribat y 'ns digué: ¿aixó cullen? á Molló n' hi ha un femer d' aquestos y d' altres de més bonichs; donchs pórtamen,

li diguérem y t' darém uns quants céntims de propina. Prou ho faré, 'ns contestá; li entregárem una ampolla y mentres se la ficava á la butxaca del gech, de sobte quedá parat com esglayat; se palpá las butxacas; se passá la má per sota l' aixella y arrencá un plor que 'ns deixá admirats; ¿qué tens, petit? li preguntárem; ¿que t' ha pessigat una vespa? Es que he perdut la llangonissa, exclamá fet un mar de llágrimas; la mare m' havia donat una pesseta perquè ne comprés una en Camprodon; la portava y ara no me la trobo; m' haurá caygut; donchs véts tot seguit y segueix lo meteix camí fins á Camprodon, puig que en aquest trós de carretera no hi ha passat ánima viventa, fora de nosaltres, fa bon rato. Ho feu al peu de la lletra y al cap d' un quart de hora torná dihent que no l' havia trobada. Veyent son desconsol y tement que sa mare al arribar á casa no l' tustés, li donárem la pesseta y al instant, los seus ulls se secáren, se posá á riure y se n' aná á tot córrer, donantnos mil seguretats de que l' endemá vindria á portarnos l' ampolla plena d' escarabats; pero ¿lo vejéren vostés? donchs nosaltres tampoch. Lo deguéren esporuguir, dihentli: no agafis aixó que t' picará, porque son molts y fins homes grans y barbuts que no s' atrevéixen á tocar un insecte per temor de ser pessigats; per totas parts véuhen verí, sent aixís que no hi ha cap escarabat venenós.

Nos recordém que quan estávam en Puigcerdá y anávam cada dia á un rieral que hi ha prop de Bourg-Madame pera fer provisió del *Carabus cancellatus* Fab., que es allá sumament abundant, en la cantonada del dit rieral y de la carretera solia estarhi parat un guarda de consums, y alló de véure 'ns tot sovint, férem coneixensa, y volent l' home compláure 'ns, en una ocasió en que se li presentá devant seu la grossa llagosta, *Decticus albifrons* Fab., que té la manya d' arraparse fortament, volgué cullirla pera férnosen present, més; ¡amichs nostres! aixís que la va tenir y s' sentí que li agafava los dits, se torná groch com una cera y donant una sacudida á la má, feu caure á terra lo enfurismat ortóptero, que en tant apurat cas l' havia posat. No intentá obsequiarnos més.

No sé si ho fá la familiaritat, lo estar quasi sempre en companyia dels insectes, lo cert es que á nosaltres no 'ns repugnan, ni poch ni molt; no sols no 'ls veyém asquerosos, sino ans bé bonichs, elegants y gentils; los agafém ab los dits, nos los acostém als ulls; los hi estirém las antenas; passém la má per damunt dels élitros, com si diguésem per sobre de l' espatlla, ab suavitat y un si es no es ab carinyo; 'ls hi fem obrir la boca y passém bons ratos contemplant ab lo lente, los llabis, las barras, etc., com fá un dentista quan examina las dents y caixals.

La repulsió que la generalitat de la gent mostra per los insectes es deguda á la ignorancia; á que en las escuelas de primera ensenyansa de nostra patria no s' dona cap noció d' Historia natural; ben al revés del estranger, en particular d' Alemanya y d' altres estats del nord d' Europa, en los quals, quan los noys ixen del col·legi, ja son uns petits naturalistas. Ab freqüencia se ven en aquells paisos il·lustrats, sortir lo mestre ab los deixebles fent cap á la campinya, 'ls uns, portant la capsa d' herborisar penjada á l' esquena, los altres la mánega de glassa pera agafar papallonas, y mentres se passejan están fent estudis y exercicis práctichs d' Historia natural. En Espanya, quan los noys, en las poblacions rurals, súrten á esbargir-se, llurs entreteniments favorits son: perseguir los nius dels aucells pera destruhirlos, y fer pedradas.

Arribats que fórem á la Font del boix, situada en la pendent d' una montanya que l' camí voreja, hi vejérem vegetar, entre altras las plantas: *Iberis amara* L., *Viola tricolor* L. (pensaments) y *odorata* L., *Dianthus proli-fer* L. (clavell), *Viburnum lantana* L. (tortellatge), *Antirrhinum azarina* L., *Buxus sempervirens* L. (boix) en abundancia, *Sarothamnus vulgaris* Wimm. (ginestell), *Gentiana lutea* L., *Centaurea cyanus* L. (blauhets), *nigra* L. y *jacea* L.; *Vincetoxicum officinale* Mönch (pebrotera borda), *Pteris aquilina* L. (falguera) etc.

Durant lo poch rato de parada que hi férem recullirem los insectes: Lepidópteros: *Erebia Goante* Esp. y *pronoe* Esp. y *Epinephele janira* L.; himenópteros: *Allanthus scrophulariæ* L. y *nothus* Kl., *Panurgus dentipes* Lep.;

Ortópteros: *Forficula Yersini* Bris., *Ectobia livida* Fab., *Loboptera decipens* Germ., aquestas tres sota de las pedras, y l' *Psophus stridulus* L., saltant per l' herba. Coleópteros: sota de las pedras: *Carabus catenulatus* Scop., *Sphodrus pyrenaicus* Duf., *Feronia vernalis* Panz. y *Dufouri* Dej.; en varias plantas, lo *Metallites murinus* Gyllh.; en lo *Vincetoxicum officinale* Mönch. gran quantitat del *Chrysochus pretiosus* Fab. y en la *Mentha* l' hermosa *Chrysomela menthastri* Suffr.

Després girárem á la esquerra y férem rumbo al molí.

No sabém á qué atribuirlo; mes es lo cas, que sempre havém tingut nosaltres certa simpatia per los molins fariners; en termes que, tant aviat ne veyém un, experimentém com una especie d' influencia magnética, que nos fá anar cap á ell, vulgas no vulgas. ¿S' seré perquè, estant situats en las voras de rius ó corrents d' aygua, la fresca y ufanosa vegetació que hi regna, los constituheix punts á propòsit pera trobarhi aplech d' insectes? ¿Tal vegada, lo soroll del aygua, que rabiosa y escumejant surt de sota de las molas, y lo trich-trach tremolós dels cedassos, nos los fan ser agradívols? Además; dihém la veritat; s' hi troba allí una certa cosa, un aspecte pintoresch y arlequinat. S' hi veu lo moliner emblanquinat de la cara fins als peus; sa muller, que s' presenta empolvada com damisela que acaba de fer sa *toilette*; ¿qué dirém de la quitxalla revolcantse per las pilas de sagó, y fins los gats y gossos súrtlen enfarinats, com peixos á punt de ser tirats á la paella? Per altra part, aquell tuf calent de farina que s' sent dintre dels molins, apar sia la farúm ú olor de la pasta de fer bunyols, y no sens fonament creyém que totes aquestas circunstancias plegadas son la causa de nostra decidida afició á visitar los molins fariners, puig nos fan pensar ab satisfacció, que d' aquella pols blanca y pastosa que umple los sachs, ne sortirán pastells y la tentadora rastellera de dolsuras que deixarán fama y renom al carrer de Petritxol.

Nos quedárem, donchs, un bon rato per allí, cassant insectes y ne férem bona cullita, á saber: Lepidópteros: *Vanessa antiopa* L., *Deilephila celerio* L., *Aciptilia penta-*

dactyla L.; Himenópteros: *Lasius brunneus* Latr., *Nomada sexfasciata* Panz.; Ortópteros: *Gomphocerus declivus* Bris.; Neurópteros: *Phrygaena flavicornis* L., *Hemerobius perla* L., *Panorpa communis* L. y *fasciata* Fab.; Hemipteros: *Pantilius tunicatus* Fab., *Ligus kalmii* L., *Cumtobrochis lutescens* Sch., *Aetorhinus angulatus* Fab., *Plagiognathus viridulus* Fall., *Pediopsis scutellata* Boh.; Coleópteros: sota de las pedras: *Elaphrus uliginosus* Fab., *Carabus convexus* Fab., *Brachinus crepitans* L., *Chlaenius velutinus* Duf., *Anchomenus albipes* Fab. y *austriacus* Fab., *Harpalus azureus* Fab. y *Sulphuripes* Germ., *Olisthopus rotundatus* Payk., *Abax pyrenaeus* Dej., *Bembidium lampros* Herbst., *Staphylinus murinus* L., *Tachyporus chrysomelinus* L., *Silpha obscura* L.: sobre de las plantas: *Chlorophanus viridis* L., *Polydrosus flavipes* De Geer. y *mollis* Boh., *Sitones tibialis* Herbst., *Leptura sanguinolenta* L., *Cryptocephalus geminus* Gyll., *bilineatus* L. y *tessellatus* Germ., *Timarcha laevigata* L., *Galleruca nymphae* L., *Chrysomela haemoptera* L. y *sanguinolenta* L., *Lina populi* L.: entre la fullaraca: *Aptinus pyrenaeus* Dej., *Xantholinus elegans* Ol. y *tricolor* F., *Paederus longipennis* Er.: en las ayguas de la bassa: *Dytiscus marginatus* L., *Hydrophilus piceus* L., *Corymbites latus* Fab.: dintre del moli; *Silvanus unidentatus* F., *Dermestes lardarius* L. y l' *Tenebrio molitor* L., qual larva s' alimenta de la farina.

Las plantas que més hi abundavan, eran: *Nasturtium officinale* R. br. (créixens) y *sylvestris* Rbr., *Cucubalus bacciferus* L., *Saponaria officinalis* L. (herba-sabonera), *Stellaria media* Vill. (murrans), *Epilobium roseum* Schr. y *parviflorum* Schr., *Sambucus ebulus* L. (ébuls), *Tussilago farfara* L. (pota de caball), *Samolus Valerandi* L. (enciament de la Mare de Deu), *Scrophularia aquatica* L. (setge), *Mentha pulegium* L. (poliol d' aygua), *Plantago major* L. (plantatge gros) y l' *Achillea millefolium* L. (mil fullas).

Després d' havernos despedit del moliner y de la molinera y d' haver fet uns quants carinyos á las criaturas, atravessárem la passera y 'ns trobárem en un camí d' una regular amplaria, l' qual porta á Camprodon. Com vejérem volar diferents papallonas, 'ns posárem á perseguir-

las, podent clavar alguns *Poliommatus phlæas* L., *Melitæa cinxia* L., *Argynnis lathonia* L., *Hesperia comma* L., etc.

Á la esquerra, un poch més baix del camí, hi passa un rech d'aygua, cubert ab las branca del *Alnus glutinosa* Gärt. (vern) y del *Salix* (sálzer), que fan tanta sombra, que lo sol no hi pot pas penetrar. Prenguérem per un estret curriol que segueix lo dit rech, en quals marges s'alsavan ayrosas panotxas de flors del *Eupatorium cannabinum* L. (canabassa), y com es lloch apropósit pera trobarhi neurópteros, nos entretinguérem per allí una mitj' hora, no quedantne disgustats, com ho demostran las especies que agafárem y fóren las següents: Lepidópteros: *Arctia villica* L., *Callimorpha hera* L., *Mania maura* L., y *Catocala elocata* Esp. Neurópteros: *Aeschna cyanea* Latr., *Diplax vulgaris* L., *Calopteryx virgo* L., *splendens* y *haemorrhoidalis* Vand. y en l' aygua lo coleóptero *Agabus biguttatus* Ol.

Los neurópteros enganyan á primera vista puig qu' ab llur abdómen estret y llarch, semblant animalets apacibles y delicats, que no han trencat may cap plat ni olla, y no obstant, son uns endemoniats, uns carnívoros de marca major. Nosaltres los espanyols los coneixém á fondo, ja que no 'ns fiém de llurs apariencias agraciadas, sino en lo que ells son en sí. Los anomeném *Caballitos del diablo*, en Madrid; *espia dimonis*, en Barcelona; *talla-nassos*, en nostra costa de llevant; mentres que pera 'ls francesos, son *demoiselles*; ¿no es poca galanteria, comparar las agraciadas senyoretas ab los insectes que per llur voracitat, més semblansa ténen ab las aus de rapinya? Nosaltres som més considerats ab las senyoretas, puig sols batejém ab llur nom als fasols, que son un alinent molt nutritiu, del que se 'n fá gran ús.

Si mentres cassávam en aquell paratge, algú 'ns hagués estat observant, hauria vist que tot sovint allargávam lo cap per entre mitj de las branca que 'ns tapavan lo cel, y que mirávam ab atenció per la part de Molló. La causa que 'ns movia era que haviam notat, poch abans, un petit núbol que sortia per derrera de las montanyas; en altras comarcas no n' haguéram fet cas, pero aquí, un nubolet

de la grandaria d' un meló es capás d' esporuguir á qual-sevulla que s' trobe fora de casa, porqué aixís comensan las més de las vegadas las borrascas, las quals, si no son diarias en Camprodon, poch se n' falta.

En aquella ocasió, absorvits en nostra exploració, no fórem prudents y continuárem treballant, sens preocuparnos més de la senyal que haviam vist; pero abans de 5 minuts lo sol s' amagá del tot; comensá á bufar lo vent; se sentí retrunyir lo tró; y ab aquell avis formal, deixárem diligents la boscuria, comprenent de seguida que haviam fet tart, per quant, la tempestat sens vá venir á sobre; 'ns posárem á córrer de veras, dirigintnos á la masía de la Campa, que era la que teniam més aprop; y tot just haviam arribat á la porta, quan serpentejá un llamp que 'ns deixá enlluhernats y cayguí tot plegat un espetech d' aygua que feya feredat: vinguéren los torrents y rieras; pero, aixó sí; á la mitj hora fugiren los núbols; torná á brillar lo sol; pará lo vent, y l' atmósfera quedá pura com lo cor d' una verge, podent nosaltres regressar al poble, no coneixentse lo que acabava de passar, sino per la lluhentor de las fullas y la rojor del aygua que fent caballs baixava pe 'l riu.

Al deixar la Campa, recullirem los següents insectes: Lepidópteros: *Sphinx convolvuli* L.; Coleópteros: sota de las pedras; *Chlaenius fulgidicollis* Duf., *Calathus macrop-terus* Duf., *Feronia parallela* Duft., *aeneus* Fab., y *cupreae* L., *Harpalus melancholicus* Dej., *Staphylinus stercorarius* Ol., *Hypera philanthus* Ol., y sobre d' una flor la *Leptura sanguinolenta* L.

Pera anar al poble prenguérem per derrera del monastir, y en una margenada, hi vejérem molt *Artemisia absinthium* L. (donzell), trobantse algunas de ditas plantas mitj escanyadas per las apretadas del parásit *Cuscuta*, y també hi abundava la trepadora *Humulus lupulus* L. (cervesa); en aquesta última hi havia tota una colonia d'orugas de la *Vanessa io* L., que son negras y peludas, las que s'estavan menjant las fullas: ne várem pendre com una dotzena, á fi de criarlas á casa, cosa fácil, puig no tardan en formar la crisálida y méenos, en sortir l'hermosa papallona.

Ocupárem l' altre dia en passejarnos pe 'ls carrers, en visitar als amichs, y en contemplar lo monastir de Sant Pere que té un campanar completament abandonat, en lo qual hi creix l' herba á son gust, y fins s' hi véuhen arbustos. Junt á aquell antich cenobi, hi ha lo cementiri, y donárem una ullada, per entremitj del reixat de la porta, al sagrat recinte hont jáuhen en pau los difunts del poble. Hi vejérem lo que s' acostuma á veure en nostres Camps-Sants rurals: creus de fusta clavadas en terra, quasi cubertas d' herba, uns quants ninxos de construcció barruhera; un ó dos xiprers mal cuydats, y una munió de petits caragols, entilats per las plantas.

La vista dels cementiris causa al esperit, dúas impressions contrarias; trista la una, ab lo recort de las personas aymadas que s' han perdut; l' altra de consol y d' esperança, pensant ab la gloria que gosarán pera sempre.

En aquella necrópolis que contemplávam hi regnava la quietut y un silenci quasi complet, sent aixís que allí hi havia més d' una generació d' habitants de Camprodon, que en llur temps donáren lo moviment y l' animació á l' encontrada. ¿Qué queda d' ells? un grapat de pols. Entráren per aquella porta, ficats en unas caixas de fusta, que s' depositáren dins de la terra ó en lo interior d' un ninxo, y ja no tornarán més al mon.

La Naturalesa es un llibre obert, que en cada página porta una llissó.

Quan nosaltres los entomólechs criém orugas, vejém que després de cert temps se transforman en crisálida; sembla com, si haventse mort, se las hagués ficadas dins d' unas caixetas, com se fá ab las personas. Vé un dia que en la crisálida sols hi trobém una pell seca, sens res en son interior. Y de la cuca, ¿qué se n' ha fet? Es que ja ha sortit l' insecte perfet; la papallona, provista d' alas se n' es anada á volar pe 'ls ayres, á lluhir sos espléndits vestits.

Ho repetim: no tot es tristor en un cementiri; las plantas també hi créixen y sas flors son tant bonicas com las dels prats y despedéixen los meteixos aromas; no deixant lo sol d' enviarhi sos raigs daurats.

Es cert que dels difunts no n' queda quasi rastre: sols uns quants ossos. Son las despallas de la crisálida; y si bé ab los ulls materials no s' hi veu rés, ab los de la fé vejém que l' ánima ha prés lo vol y que ab una rapidés major que la de la electricitat, se n' es pujada al cel, sa patria eterna.

També anárem á mirar ab detenció los elegants chalets, construhits fá pochs anys; alguns d' ells están envoltats de prats, y ab aquest entreteniment passárem la tarde, y quan fou nit 'ns dirigirem al teatre del Cassino á fi de disfrutar de la funció dramática que debia tenir lloch, essent los actors senyors y senyoretas de Barcelona, que ténen la condescendencia y amabilitat de sortir á las taulas, proporcionant d' aquest modo bons ratos d' esbargiment á las familias que passen l' estiu en la població. Verament representáren á las mil maravellas, no semblant simples aficionats, sino consumats artistas, y rebéren merescuts aplausos de tota la concurrencia. Y es que també hi havia tacto en escullir las pessas, que son propias pera divertir y fer riurer, sens faltar á la moral.

Avuy en día lo teatre va per un camí extraviat y perillós, que si no varia, nos portará al extrém de que cap persona de bons sentiments hi podrá assistirhi; y la culpa no la ténen exclusivament los autors, actors y empresarios, no; sino que gran part d' ella correspon al públich meteix. Si quan se dona una representació, en la qual la moral y las bonas costúms ne sufréixen dany, se deixés d' assistirhi, á bon segur que la empresa, al veure las butacas desocupadas, deserts los palcos y molt clars los banchs del galliner, no volent anar contra sos interessos, abandonaria certa escola y s' apressaria á triar en lo repertori del temps passat y del present, puig no faltan actualment bons autors, no pochs d' ells catalans, quals produccions son dignas de ser ohidas.

Senyalárem lo dia vinent pera fer una minuciosa inspecció en un dels mellors prats del encontorn, y á dit objecte nos hi dirigirem envoltas las 9^h, ocupantnos en la cassa tot lo matí.

Los prats en aquellas altas regions presentan diferents

aspectes, segons sia l' estat de creixement en que s' troban las plantas que 'ls forman.

Primerament apareix lo camp com si fós una envellutada catifa, sobre de la qual brillan perlas ó sian las gotas de la rosada; després comensa aquella á veures' matisada d' una abundó de floretas de tots los colors del Arch de Sant Marti, si bé están en majoria las blancas, grogas y purpúreas; alashoras es quan se presentan á visitarlo las papallonas y demás insectes, y més endavant, quan las plantas han alcansat llur complert desenrotllo, lo prat figura una ciutat populosa, que conté centenars de milers d' habitants.

Las plantas que hi abundan son: *Ranunculus bulbosus* L., *Trollius europeus* L., *Helianthemum vulgare* Gärt., *Polygala rosea* Desf. y *vulgaris* L., *Hypericum perforatum* L., *Medicago lupulina* L., *Trifolium incarnatum* L., *rubens* L., *scabrum*, *pratense* L., *montanum* L., *arvense* L., *fragiferum* L., y *repens* L., *Lotus corniculatus* L., *Vicia cracca* L., *Lathyrus aphaca* L., *Potentilla verna* L., *Astrantia major* L., *Veronica beccabunga* L., *Plantago media* L. y *lanceolata* L., *Ononis procurrens* Wall. y *minutissima* L., *Cynosurus cristatus* L., etc.; mes las que hi fan un gran paper son los Plantatjes, que ab llurs espigas llargarudas presentan clapas de color de cendra, y las gramineas *Agrostis vulgaris* Vith. y *Festuca ovina* L., que quan ténen las llevors maduras, donan un tint torrat á tota la superficie de la prada, y com sempre hi ha qui sobre-ix, la *Spiraea ulmaria* L. (reyna dels prats), y l' *Angelica sylvestris* L., s' alsan drets com si fóssen los campanars d' aquella població de vegetals.

Passém revista als principals sers que habitavan en lo prat, que fou objecte de nostra exploració.

Los *Papilio machaon* L. y *podalirius* L., var. *Feisthame-
lii* Dup., entravan á la prada ab gran desfatxatés, donavan una ó dúas voltas per ella, s' paravan, á ratos, damunt de las flors; desenrotllavan llur llarga trompa, y tot seguit d' haver sucat la gota del néctar, emprenian lo vol envers l' erm de la montanya vehina; las tant conegudas *Pieris brassicae* L., blancas com la neu ab tacas negras, se bus-

cavan las unas á las otras, fent mil tortuositats y posturas. Altras papallonas s' hi veyan, tals com: *Melitae phoebe* S. V., *didyma* Ol. y *Desfontainii* Boid., *Epinephele ida* Esp. é *hyperanthus* L., *Vanessa io* L. y *C. album*; *Leucophasia sinapis* L., *Aspilantes gibbaria* S. V., *Coenomympha pamphilus* L., *Lycaena corydon* Scop. y *escheri* Hb.

Los himenópteros *Bombus lapidarius* L., *muscorum* Fab., *hortorum* Latr. y l' *Apathus rupestris* Fab., brunzian com si estiguéssen enfadats, passant sense donar un saludo de cortesia á las graciosas *Lycaenas*, y sens tenir empaig d' embestir á las delicadas *Leucophasia sinapis* L., á que ab tanta facilitat se 'ls hi póden rompre las alas.

Las grans umbelas de la *Angelica* servian de saló als brillants himenópteros *Halictus cylindricus* Smith., pera lluhir llurs regis vestits de granat y zafir, mentres que los coleópteros *Mordella fasciata* Fab. y *Mordellistena pusilla* Redt. saltavan, com si fóssen clowns, en aquells circos que tenian per arena floretas blancas.

L' ortóptero *Tylopsis liliifolia* Fab., que está sempre magre y que es quasi transparent (sembla que tot se 'n vá en antenas, tant llargas las té), era la pesadilla y 'l torment de moltas plantas, puig que ab quietut y sense fer ruido, com si anés de puntetas, se posava sobre de ellas, quedantse alli, inmóvil, horas enteras. ¿Será carinyó que 'ls hi té? No ho creyém pas, y la proba está en que las va mossegant de poch en poch, y quan determina deixarlas, al menos s' ha menjat la meytat de las fullas.

Lo liliputiense *Tettix bipunctata* L., com no pot fer grans hassanyas, s' entretenia en donar saltets per terra, al peu de las plantas baixas.

S' hi veyá també á la *Mantis religiosa* (prega Deu de rostoll), que es un ortóptero d' apariencia enganyadora: té lo cos estret y llarch y lo cap triangular; acostuma permanéixer damunt de las plantas, tiesso com un estaquirot, posant las potas de davant plegadas ab actitud suplicant; ¿qui diria que, baix aquell aspecte pacífich, porta malas intencions y que está espiant sa víctima? ¡Pobreta de la mosca que té la desgracia de passar per devant de la traydora! Al moment se trobará agafada y estrenyida entre

las tibias espinosas de la *Mantis*, que la escanyará, devorantla després sens compassió. Las femellas son més feratjes que 'ls mascles, y quan dos individuos de la meteix especie s' troban aprop l' un de l' altre, batallan ab encarnissament y s' destrossan, encara que sian marit y muller, pare y fill, cosa que no fan los lleons ni los tigres.

Las formigas *Lasius niger* L., caminavan presurosas y pujant per las plantas, prenia cada una lo seu *Aphis* (puagó) y se 'ls emportavan á llurs nius, hont los tancan en los corrals que ténen preparats y ne forman remats, pera munyir los pobres animalets, com si fóssen cabras, y pendre ab gust la llet, quan lo mal temps las priva de sortir á fora.

La industriosa abella evitava tot lo possible trobarse ab la *vespa germanica* Fab., sa enemiga mortal, y quan passava pe'l costat dels *Trichodes apiarius* L. y *alvearius* F., los mirava de reull, ab poca benevolensa, recordant que son uns malvats, que introduhéixen las sevas larvas en los ruscos ab l' intenció de que s' alimenten dels petits apiaris.

Aném á donar noticia dels insectes que cassárem, á més dels ja citats, en lo referit prat. Himenópteros: *Hylotoma rosarum* Fab., *Dolerus pratensis*, *Athalia rosae* L., *Allanthus zonulus* Kl. y *nothus* Kl., *Tenthredo scalaris* Vil., *Amblyteles homocerus* Grav., *Chalcis femorata* Fab., *Ammophila lutaria* Fab., *Panurgus calcaratus* Scop. y *dentipes* Lep., *Megachile Panzeri* L., *Anthophora quadrifasciata* Will. é *intermedia* Lep. Ortópteros: *Acridium aegyptium* L., *Acrida nasuta* L.; *Gomphocerus biguttulus* L. en abundancia; y l' *jucundus* Fisch., *Paracinema tricolor* Thumb., *Tettix subulata* L., *Decticus albifrons* Fab., *Locusta viri lissima* L., *Epipphiger vitum* Sem. Neurópteros: *Ephemera vulgata* L., *Hemerobius perla* L., *Ascalaphus meridionalis* Charp., *Perla emarginata* L., *Chrysopus formosa* B., *Panorpa communis* L. y *meridionalis* Ramb., *Phygaena grandis* L. Dípteros: *Tipula gigantea* Schr., *Chrysomya formosa* Scop., *Opomyza florum* F., *Melithreptus menthastris* L., *Syrphus pyrastris* L., *Melanostoma mellina* L. Hemipteros: *Piezodo-*

rus incarnatus Germ., *Kleidocerus didymus* Zett., *Oxycarenum Helfereri* Fieb., *Pachymerus pini* L., *Heterogaster affinis* H. S., *Miris laevigatus* L. y *calcaratus* Fall., *Megaloceraea erratica* L., *Calocoris vandalicus* Rossi., *bipunctatus* F., *infusus* H. S., *seticornis* F. y *marginellus* Fab., aquest en gran nombre; *Lygus campestris* Fab., *Cyphodema instabile* Luc., *Camptobrochis Fallenii* Hah., *Orthocephalus saltator* Hah., *Dicyphus globulifer* Fall., *Orthotylus chloroptenus* Kb., *Heterotoma merioptera* Scop., *Cixius nervosus* L., *Lepyronia coleoptrata* L., *Phyllaenus spumarius* L. y *campestris* Fall., *Bythoscopus alni* Schl., *Euacanthus interruptus*, *Acocephalus striatus* Fab., *Macropsis lanio* L., *Athysanus obsoletus* Kb. Coleópteros: *Hoplia philanthus* Sulz., *Thelephorus eremita* Rosh., *Lagria hirta* L., *Oedemera podagrae* L. y *flavipes* Fab., *Hypera philanthus* Ol., *Apion miniatum* Germ. y *radiolus* Kirb., *Pachyta quadrimaculata* L., *Strangalia nigra* L., *Cryptocephalus minutus* Fab., *marginellus* Ol., *sericeus* L. y *violaceus* Fab., *Chrysomela lucida* Ol., *cerealis* L., *fucata* Fab., *violacea* Panz. y *pyrenaica* Duf., *Gonioclena viminalis* L., *Plagioderma armoraciae* L., *Agelastica halensis* L., *Haltica ferruginea* Scop., *impressa* Fab., *atra* Payk. y *sinuata* Redt., *Sphaeroderma cardui* Gyll., *Psylloides chalcomerus* Ill., *Cassida margaritacea* Sch. y *rubiginosa* Ill., *Micraspis duodecim-punctata* L., *Coccinella duodecimpustulata* Fab. y *14 punctata* L., *Epilachna globosa* Schm.

No hi faltava pas cant y música.

Unas quantas caderneras, paradas en las branças d' un arbre, retilavan alegres, fent moure lo cos ab coqueteria; algunas llagostas, en particular las *Ephippiger*, s' entretenian en tocar la guitarra, mentres que lo grill, posat mitj en fora mitj en dins de son cau, feya vibrar de valent l' arch de son violí. ¿Qui hauria dit que aquella animació y alegría havia d' acabar tant prompte y que la bellesa de la pradera estava destinada á desaparéixer completament abans de trascorregudas 24 horas?

En efecte, l' endemá matinet sortiren de la vila dos hòmens sechs com un bacallá, escardalenchs pero fornits, de cara feréstega, de mirada sinistre, portant la pipa en la

boca y sobre de las espatllas lo fúnebre símbol de la mort. Anavan caminant silenciosament, com si 'ls preocupés algun mal pensament, y al arribar al prat se deturáren y, tot espolsant la cendra de la pipa, pegáren un cop d' ull al dilatat mantell florit y mirantse després l' un al altre ab ayre satisfet, se diguéren: «¡qué bonich está!» Oh, sí; no sols era bonich, sí que també admirable, perque en aquella massa de verdor s' hi estavan efectuant mil misteris, una munió d' evolucions y transformacions naturals, que cada una d' ellas bastava per donar á conéixer la sabiduria del Creador.

¡Ab quina senzillés, mediant la *endosmosis*, las arrels capilars absorbéixen l' aygua y las materias minerals solubles, que convertidas en sava, van pujant y distribuintse per tots los órgans, produhint lo creixement y fent desenrotllar las fullas y descloure las flors, en las quals hi figuran d' un modo notabilísim, los estams, que terminan en unas antenas que á llur degut temps esclatan, pera llensar los grans polífers, que son rebuts pe'ls pistils, ab amorosas caricias! Y després son los fruyts que aixís que están madurs s' óbren de mil maneras las més enginyosas, pera escampar per la terra las llevors que han de reproduhir las especies.

Donchs bé: aquells dos hòmens desapiadats venían á destruhir totas aquestas maravellas, y aixó en lo moment més hermós del dia, quan lo sol apareixía per las puntas de las montanyas y vessava sos raigs vivificadors sobre de las plantas pera comunicá'ls hi la calor que, junt ab l' alé del oreig, debia lliurarlas de la rosada, á fi de que las papallonas poguéssen acostars'hi sens mullarse.

Las pobres plantas, al véure's aprop aquellas fatxas y més los instruments que empunyavan, s' esglayáren d' espant considerantse perdudas; ja no sabéren lo que 'ls passava; no feya vent y no obstant las fullas y flors se movían y se fregavan las unas ab las otras; debia ésser que tremolavan de por y que s' abressavan, despedintse pera sempre. Las papallonas *Coleas edusa* F., *Vanessa cardui* F., *Syrichthus alveus* Hb. y la *Plusia gamma* L., fóren las primeras en adonarse del perill, y tot fou anar y

venir, parantse per un moment en cada corola pera doná-'lshi l' avis, la veu d' alerta; sobre tot, los *Bombus* y la *Volucella zonaria* Poda. (díptero), feyan de correus de gabinet y no descansavan, transmetent, tot butzinant, la fatal nova de que aquella gent havia arribat. Mes, las desgraciadas plantas no podian fer sino plorar, y mentres las gotas de la gebrada 'ls hi queya com si fòssen llágrimas, contestavan á llurs solícits missatgers: ¡dixosos vosaltres que teniu alas, que podeu volar! nosaltres nos havém de resignar á nostra triste sort y esperar aquí y sens remey lo colp fatal.

Los dos hómens se separáren, posantse un á cada extrém del camp, y tant bon punt estiguéren preparats, alsáren llurs nerviosos y arremangats brassos, y movent ab vigor l' aflat instrument, comensáren á segar de fort y ferm l' herba, y á cada passada de la dalla, aterraván gabells de forratje. Las flors se desfeyan ab los pétals destrossats y 'ls fils dels estams se desprenian, mentres que l' aroma que per darrera vegada sortia del nectari, pujava per l' atmósfera, com una solemne protesta.

Á cada embestida de l' eyna, una llegió de foimigas *forficulas*, *coccinellas*, etc., quedava embolicada entre mitj de l' herba, al propi temps que las *Haltica* y 'ls *Elater* (coleópteros), junt ab las llagostas, y 'ls *Philaenus*, *Acocephalus*, *Lepyromia* y *Bythoscopus* (hemipteros), que ténen també la propietat de poder saltar, se posavan á salvo, fent brincos y capbussons.

Tot aná en renou; era un desgavell, una dispersió y un trastorn general. Si las pobretas plantas no s' podian moure, al menos los insectes s' escapavan diligents.

Los *Dolichosoma*, *Anoncodes* y *Oedemera*, aixamplavan los faldons de llur casaca de satí blau ó vert, y extenent las alas, prenian lo vol envers un' altra prada; los *Agrilus* y *Agriones*, se deixavan caure á terra fent lo mort, pensant: després ja 'ns ensinistrarém; y las *Cetonia* y *Oxythyrea* mostráren en aquella ocasió una constancia ferma, puig no desampáraren ni per un instant llur flor aymada, ans bé s' agarráren fortament á ella, preferint, primer que deixarla, lo ser abatuts junt ab la planta decapitada.

No s' quedá vençut sens haver guerreat.

Las *Urticas* vessavan llurs glándulas venenosas quan tenian frech á frech los segadors, pero aquestos lo que feyan era riuresen, sabent que las polaynas los hi resguardavan las camas; lo *Cirsium ferox* D. C., que vegetava en un márge, cobert son tronch y sa calátide de fortas punxas, simulant un caball frisó, s' enfurismava al veure que no podia anar á socórrer á sas germanas; ¡ah! si hagués tingut lo dó de la locomoció ¡quánt prest hauria acudit á la prada, posat darrera dels sayons y baixant lo cap, com fan los toros, ab tota furia 'ls hi haguera clavat á las ancas, sas afiladas espinas!

Altres sers generosos y beneméritos se presentáren á ajudar á las plantas, v. g.: las granotas, que apostantse en los regarons que rodejan 'ls prats, obriren llurs descomunals bocas y ab veu ronca, cridáren y més cridáren, á semblansa de gossos de presa que 'ls lladrassen; una colla d'ocas, vinguéren ab aquell poch graciós garbo que ténen y allargant lo coll, bufáren y rebufáren y esvalotáren, mirant al propi temps de picá'lshi las pantorrillas; mes d'una abella 'ls voltá lo cap buscant la manera de podé'lshi ficar lo fibló al clatell; las formigas *Lasius fuliginosus* Latr. y *brunneus* Latr., que s' trobavan volant pe'ls ayres, deixáren llurs col-loquis amorosos y baixant, féren círculs y círculs per davant dels ulls dels butxins dels vegetals, al intent de ferlos marejar y aturdir; també acudí á la defensa lo valerós y temible escorpi, l' qual havent sortit de son amagatall, aná avansant ab cautela, caminant arretras culas, sense fer soroll per entre mitj de l' herba, com si fós per una trinxera, portant alsada la llansa, es dir, la quá, y tant bon punt los tingué á tiro, los hi clavá lo dart verinós, pensant ferí'lshi lo peu; mes fou en vá, puig se trobá ab la fusta del esclop.

Rés d' aixó deturá ni conmové als desapiadats dallayres, ans bé continuáren impertérrits y ab més puny llur destruhidora tasca, fent poch cas d' aquells alardes: á las granotas los hi deyan: cridáu, cridáu, aixis nos alegráu; á las ocas, ab una puntada de peu las feyan fugir rondinant; de las abellas se n' deslliuravan ab una clatellada

que s' donavan; de las formigas ni se' n atalayáren, y en quant al fer escorpi, d' un cop d' esclop lo deixáren potas enlayre, aixafat á terra.

Quan no vejéren ni tant sols una planta ab lo cap alt, se paráren donant per termenada llur tasca; s' aixugáren la suhor del front ab l' envers de la má; encenguéren de nou la pipa y després d' haverse posat en l' espatlla l' instrument, se n' anáren á pás de triunfo, ab fums de capitá manaya y cantant per més escarni; ja á saber, com no sentian gemegar á las malhauradas plantas, per aixó cantavan; no coneixian que la sava que degotava de la dallá, era com sanch que acabavan de derramar á bas-sals.

¡Quina nit més trista y lúgubre s' passá en aquell camp de desolació! ¡qué de sustos y sobressalts! ¡quántas tragedias no tinguéren lloch en mitj de la fosquedat! allí s' confirmá l' aforisme de que del arbre caygut tothom ne fa lleya. Hi acudí una caterva de sargantanas y de rosegadors, sent los principals las ratas (*Mus sylvaticus*), que recorreguéren los restos vegetals, y cada branqueta, cada fulla, fou lo teatre d' escenas sanguinarias, essent las victimas los pobres insectes, que eran alcansats per tot arreu y devorats á dotzenas.

¡Quántos coleópteros, ortópteros, hemípteros, etc., com si diguésem de todas las classes socials, passáren la nit refugiats sota de las pedras y ab un ¡ay! continuo al cor!

Los petits insectes, com *sitones*, *cryptocephalus*, *cryso-mela*, *coccinella*, etc., que no tinguéren temps de escabullirse y quedáren embolicats pe 'l farratje, alashoras s' aprofitavan de las sombras pera sortir d' aquell laberinto y al atzar y á las palpentas anavan caminant, á ratos guiats per la llanterna de la cuca llumanera (*Lampyris noctiluca* L.), mes á cada pas se trobavan ab un nou perill, puig si escapantse dels carábids é insectívors, se ficavan dins dels forats de la terra, y seguint l' instint de la conservació, s' internavan en las galerias, á lo mellor 'ls hi interceptava l' camí lo monstruós y repugnant cadell (*Gryllotalpa vulgaris* Latr), que ab un santiamen se ls' engolia. ¡Desgraciats animalets! deslliurats de Scila,

topavan ab Caribdis. Si algun d' ells tenia la sort d' arribar sá y salvo á la frontera del prat, se trobava ab lo feixuch panxa content del galápat (*Bufo vulgaris*), lo *fikikahern* dels japonesos, que estava rondant pe'l regaró y d' una bocada se n' empassava tres ó quatre dels fugitius.

Com si sentíssen la farúm, s' havían apostat pe'ls arbres dels encontorns alguns mussols, lo *Strix passerina* Bech., que guaytavan d' un costat al altre, á fi de que no 'ls hi escapés rés, mentres cridaban *mieu, meu*, com si diguéssen: vingan, vingan.

Los coleópteros *Dasytes*, *Mylabris*, *Oedemera* y altres que póden volar, probavan de salvarse emprenent lo vol, encara que no veyan ahónt anavan, mes tot seguit eran presos per las ratas-pinyadas (*Vespertilio*), que son las aurenetas de la nit, que al igual que aquellas fan zig-zag pe 'ls ayres; y ni las papallonas nocturnas se deslliuravan de tant lletjos mamífers. De temps en temps s' ohia lo xiulet d' aquestos y era que s' barallavan ab los mussols ó pot ser entre ellas meteixas, perquè son tant individualistas, que per una *Anoxia* ó un burinot, s' agafan y s' destrossan ab las dents com si sempre haguéssen sigut enemichs.

Podriam contar moltas altrás escenas, no pocas d' ellas esferehidoras, que tinguéren lloch en lo citat prat durant aquella infausta nit, pero ho suprimim pera no trastornar més á nostres aymats lectors. No obstant afegirém que lo dia següent tinguérem prou ánimo pera acostarnos á aquell siti de desolació y trobárem que hi regnava un silenci sepulcral; semblava un cementiri; los moixons no s' hi paravan; los insectes que poguéren salvarse del desastre, los uns havian fugit y los altres estavan amagats; lo característich tuf de l' herba que ha entrat en descomposició, reemplassava la flayre balsámica del dia anterior.

Nos sentárem damunt d' una pedra y pensatius, nos posárem á filosofar, com si estiguéssim contemplant las runas d' un monument antich. ¡Qui t' ha vist y t' veu, oh prat! ahir lluhias ab tots los colors del prisma; las fullas de las plantas se movían tendras y frescas; las flors s' obrian rialleras, y representants dels distints ordres d' insectes te visitavan; fins las aurenetas baixavan á ran

de terra y venían á tocarle la cara ab las puntas de llurs alas pera ferte pessigollas; tot era en tú hermosura, bullici y plaher. Ara, sols s' hi veu una gran capa informe d' herba pansida; una que altra flor conserva encara sos matissos, pero están enmustehidas, sens brillo, com en un camp de batalla, hont després de l' acció, s' hi véuhen uniformes deslluhits, dels militars que dórmen lo somni etern.

Sobre de las despullas herbáceas, volava la *Lucilia caesar* L. (díptero), que entre 'ls insectes fa l' ofici de corb; las *Myrmica laevinodis* Nyl., seguían l' una á l' altra, portant cadascuna un *Aphis* (puagó), ferit ó descalabrat, fent de germanas de la Caritat, mentres que otras formigas molt al revés, s' emportavan apressuradament las llevors despresas de las espigas, imitant als saquejadors que passat lo combat, roban las joyas y los diners dels morts y dels ferits.

¿Nos apartárem d' aquell lloch ab lo esperit del tot trist? ¿No hi hagué una paraula de consol ni cap esperansa? Sí; nos consolá lo pensar que una vegada recullida l' herba ja seca, la prada tornaría á brotar, á verdejar y florir, aixís com lo camp de batalla, finida la guerra, se veu com abants llaurat y cultivat y de nou ressonan en ell las veus del fluiol y de la cornamusa, los repiquets de las castanyolas y del pandero, acompañats dels cants de la pau, de la ditxosa pau que deuria no interrompre 's may.

Tot té fi en aquest mon. Arribá donchs lo moment de marxar de Camprodon, y aixís fou que á las 9 horas del matí del dia següent férem cap á la plassa, pujárem al cotxe, traguérem lo bras fora de la finestreta y donárem una vigorosa encaixada als amichs que tinguérenl' amabilitat de venir á despedirnos. Tot seguit los cavalls se posáren á tirar y estant ja en moviment lo carruatge, dirigirem una última y carinyosa mirada á la població, que deixávam ab gran recansa, y 'ns trobárem en plena carretera.

Hem de confessar, sens avergonyirnos, que lo tenir que seguir per aquell péssim camí nos capficá no poch y 'ns preguntávam: ¿es possible que aquellas agraciadas senyo-

retas que havém vist en Camprodon, hajan passat per aquí sense impressionarse ni espahordirse al pensar que podia lo vehícul volcar ó caure en una fondalada y sortirne ellas, tant bonicas y delicadas, ab lo brás ó cama rompuda? ¡Cosa singular! ¡tal volta, á la anada ni se n' atalayáren ni deixáren un instant d' estar alegres y contentas, en mitj del verdader perill, quan, si en llurs passejadas s' ls hi hagués presentat un llagardaix, que cap mal 'ls podia fer, s' haurían posat á xisclar esglayadas! Aixó 'ns recorda una senyora, que temps enrera 'ns deya que més por li fa un ratolí que un toro.

Durant lo viatge observárem las plantas següents, que vegetavan en los marges de la carretera. Arbres: *Amelanchier vulgaris* Mönch., *Sorbus aucuparia* L. y *aria* Crantz; arbustos y plantas baixas: *Chelidonium majus* L. (selidonia), *Fumaria officinalis* L. (fum de terra), *Draba verna* L., *Biscutella loevigata* L., *Linum suffruticosum* L., y *angustifolium* Huds., *Geranium sanguineum* L., *Crataegus oxyacantha* L., (ars blanch), *Bryonia dioica* Jacq. *Lonicera xylosteum* (lliga bosch), *Galium verum* Scop., *Campanula speciosa* Pourr., *rapunculoides* L., y *persifolia* L. *Convolvulus sepium* L. (corretjola gran), *Solanum Dulcamara* L., *Anirrhinum majus* L. (cunillets), *Origanum vulgaris* L., etc., etc.

Atravessárem *Santa Pau*, que es un poblet d' aspecte pobre y miserable, de casas sense arrebossar, ab las parets ennegridas per las inclemencias del temps; los carrers están plens de palla, no veyents 'hi sino criaturas mal vestidas, ab la cara bruta; donas ab golls y algun idiota, que tot babejant, allarga la má pera rebre la almoyna. No es estrany que l' cólera hi fés tantas víctimas.

Sempre 'ns ha mogut l' atenció lo veure en l' alta montanya, pobles y vehinats ab eixa falta de netedat y ornato exterior. Si examiném las casas de pagés, trobarém en moltas de ellas, á un costat de l' entrada, la cort; al altre, lo menjador y la cuyna, tenint enfront de la porta, ó al peu meteix de las finestras dels dits menjador y cuyna, lo femer y la mesquitera; en una paraula, tots los depósitos d' inmundicia; ¿qué deu resultar de tal costúm anti-

higiénica? que un aixám de moscas entran y súrten continuament de la casa; ja se las veu paradas sobre de las viandas; ja dels fems; ja de las personas que per allá transitan; y quan s' está á taula menjant, en lloch de sentirse las olors de las salsas, se sènten las emanacions del amoniach. ¡Oh desidia y deixament! fora tan fácil tenir las corts y 'ls femers en la part de darrera del edifici, aixis com fora de poca monta emblanquinar las parets; pero no s' paran en aquestas cosas; ¡Ca! diuhen; son tonterías; altres mals de cap tenim. Fan com las personas que son brutas de mena que, pera no mudarse la roba, s' excusan dihent: ¿qui 'ns veurá? ¿qui os veurá, poblets y masias? ara, tothóm; ¿no observéu cóm s' óbren carreteras, se construhéixen ferrocarrils, foradant las montanyas pera ferhi córrer la locomotora que arrossega fileras de cotxes plens de centenars de passatgers, que van en totas direccions, per entre mitj de camps y boscos, de vinyas y oliverars? Donchs, tota aquella gent procura traure lo cap fora de la finestra pera mirarvos, y si os véuhen lletjos no tindrán ganas d' aturarse y se n' anirán lluny á gastar los diners al estranger, quan tal volta s' haurían quedat entre vosaltres y deixat bonas ganancias, las quals vos haguéran fet passar bé l' hivern. Prenéu patró dels pobles de la costa, en particular, Calella, Sant-Pol, Caldetas, Sitges y altres, que sempre portan la camisa neta, blanca y enmidonada, de tal manera que semblan gavinias paradas en la platja. ¡Cóm sonríuhen llurs casas, dihent als passatgers, que posats en la coberta dels vapors que van y vénen per lo Mediterrá, están contemplant lo pintoresch paíssatge de nostre litoral: ¿no es veritat que som bonichs; que mereixém vingan los barcelonins á visitarnos? Y en efecte, al estiu, las vilas de la costa s' ómplen de familias acomodadas que hi van á disfrutar de la brisa del mar y de las dolsuras de la bona estació: moltas d' ellas, si hi trobéssen netedat y comoditat, se n' anirian á l' alta montanya.

Sens dubte, lo viatjar ab ferrocarril es lo *non plus ultra* de la velocitat y comoditat.

Nos recordém, que quan éram uns noyets de quatre á cinch anys, l' anar de Barcelona á Calella, que es una vila

situada en lo nostre litoral de llevant, era cosa de pensar-s'hi molt y de fer preparatius com pera un viatge a Russia, mentres que ara, lo tren hi porta ab menos de dúas horas.

En lo día senyalat, envers las 4^h del mati, lo matalot donava forts pum-pum á la porta de casa pera despertar-nos; nos llevám y vestíam tot depressa, y mitj á las foscas, perque en aquell temps los carrers de Barcelona sols s' il-luminaban ab fanals d' oli, que en sent á las onze de la nit ja estaban apagats, nos dirigiam al carrer de Sant Cugat y dret al hostal de la Bona-Sort, que encara existeix; allí trobávam la galera, que tirada per tres mulas debía conduhirnos: durant un rato contemplávam cóm se tapava ab grossos fardos lo derrera de la dita galera, y luego, fent un suspir d' engunia, pujávam tots, grans y xichs en aquell primitiu vehicul; nos sentávam en assientos estrets y durs com si fóssen de pedra y quedavam tant apretats com los grans en una magrana.

D' aquesta manera havíam de permanéixer per l' espay de deu horas mortals; ¿quí podría ara resistirho? Després de trenta minuts d' espera, arrencávam, sortint de la ciutat per lo Portal Nou, y una volta fora y en la carretera real, comensava la navegació de nostre vaixell, qual traqueteig debía durar tot lo sant día, menos un quart d' hora d' alto que feya en un hostal de prop del Masnou, y una hora justa en la fonda dita de Montserrat, en Mataró, hont se dinava. Arribats que éram á esta posada, ¡quín estirarnos las camas no féyam y quín donar cops de peu pera fernos passar la rampa; quína llestesa en demanar palanganas pera rentarse; quan una dona deixava lo respall, un' altra lo prenia; y 'ls hómens, posats en mánegas de camisa, feyan caure ab furia los espolsadors sobre dels gechs y de las levitas (á las horas no s' coneixian las americanas), que tenian extesas en la barana del terrat, y era tal lo núbol de pols que s' alsava, que fins feya estornudar als coloms y ánechs que rondavan pe'l pati!

¡Ab quín gust nos sentávam á taula, repantignantnos ab las camas allargadas, al estil nort-americaná, y encara que no 'ns faltava apetit, nos dominavan las ganas de tancar los ulls!

Aquella hora passava com si fós un minut, y 'ns causava una impressió atterradora la vista del sagal que, fent sortir lo cap per damunt del passamá de l' escala, nos deya: *Senyors, ja es temps de marxar*: quatre vegadas al menos havia de repetirho y sols ne féyam cas quan sentíam que 'ls esquellerons de las mulas dringavan y la veu del conductor que cridava enfadat.

Los que tenían la sort d' anar sentats en la devantera, si no plovia, prou estavan divertits, puig podian veure, en la meteixa carretera, las diligencias que venían de França, los cotxes de Lloret y Blanes, los carros que portavan tres ó quatre sostres de gabias ab gallinas y pollastres y 'ls correus que passavan galopant com uns desesperats, fent petar lo fuet, y tot-aixó 'ls distreya; sols tenían un inconvenient, que era lo trobarse massa aprop de las *partes traseras del ganado*, que de temps en temps enviava certas emanacions desagradables que 'ls obligavan á girar lo coll y á taparse lo nas ab la má ó l' mocador. Vaja una cosa pe'l altra, podia dirsels'hi.

En quant als altres, es á dir, los qui tenían la desgracia d' estar ficats dins, únicament los hi era permés veure una petita claror, com la de la boca d' un túnel, per entre mitj dels caps dels passatgers de devant; una trista monotonía regnava en aquella especie de cambra obscura; primerament s' hi conversava; després s' hi badallava, acabant per dormir'shi. Á voltas algú s' despertava y preguntava ab veu planyidera: ¿hónt som? se li contestava: á Caldetas, á Arenys ó bé á Canet, y al ohir aixó lo interlocutor, donava un gros sospir y s' adormía altra vegada.

Era post lo sol quan s' arribava á port, y féyam l' entrada á casa, empolsats de cap á peus, tenint los ossos tant magullats, que 'ns era precís fernos una bona frega de rom y anárnosen al llit.

En nostres días lo viatjar se fá d' altra manera molt distinta.

Per exemple: quan arribárem á la fonda de devant de l' estació de Sant Joan de las Abadessas, trobárem en lo menjador, una taula llarga, ben parada, ab los tovallons artísticament plegats en figura de flor del lliri-d' aygua y

posats dins de las copas. Los coberts, los plats, las ampollas plenas d' aygua fresca, 'ns convidavan; fins los devantals blanchs dels criats; y no haguérem de fer sino sentarnos pera ésser servits ab viandas saborosíssimas y poder restaurar nostras forsas.

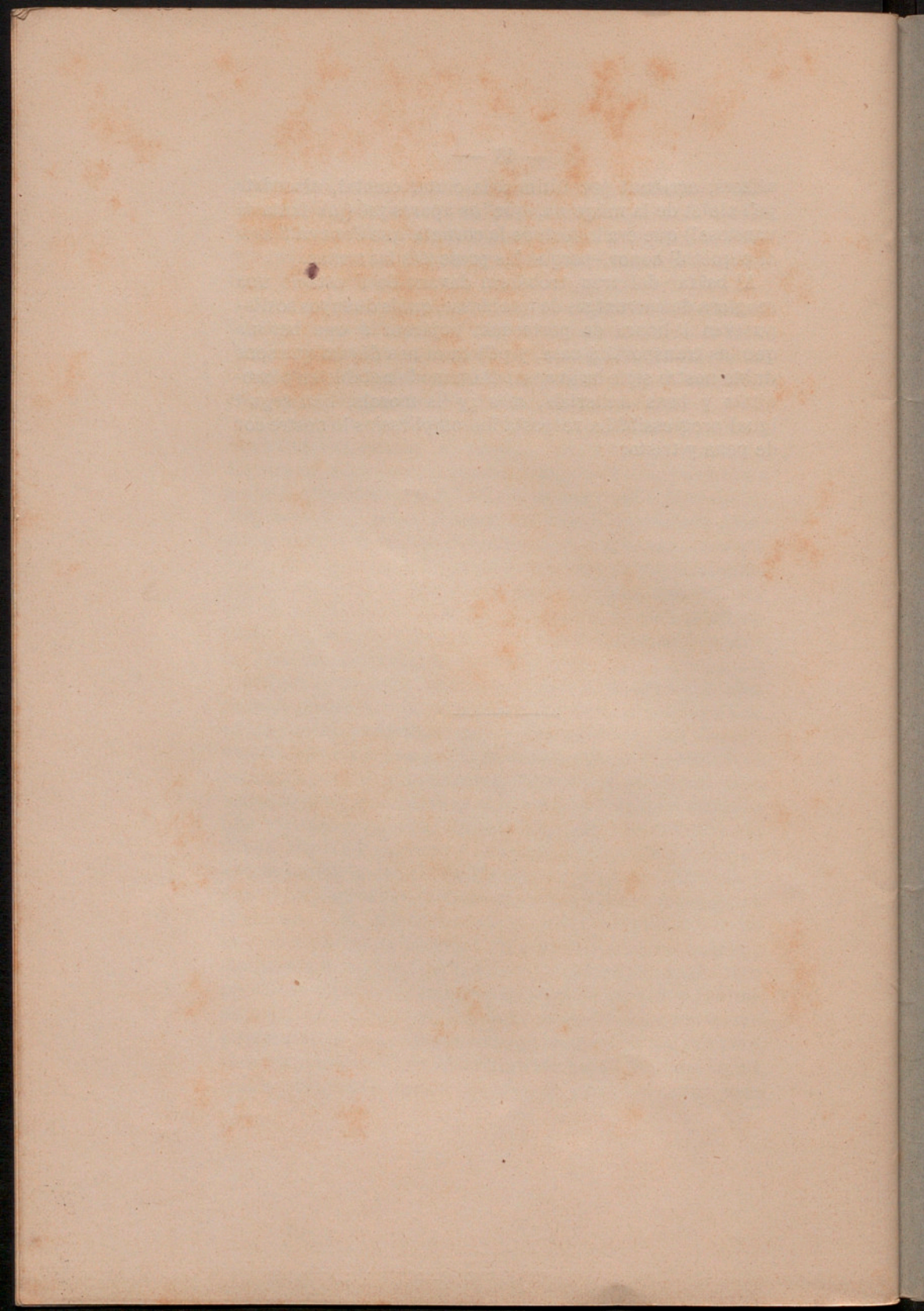
Aixís qu' estiguérem satisfets, 'ns dirigirem á l' estació, pujárem á un cotxe de 1.ª classe y ¿quí no s' farà l' il·lusió de que es un príncep ó un alt personatge, al veure's dintre d' un compartiment espayós, á modo de saló, ab assientos amples y tous y poder ser duenyo de sas accions?

Donats los tres xiulets de reglament, lo tren se posá en marxa ¡quina delicia! 'Ns passejávam, 'ns assentávam, 'ns ajéyam si aixís 'ns convenia; quan feya vent, vidrieras amunt; quan entrava lo sol, persianas avall; los sagals, mal vestits y pitjor parlats del temps de nostres avis, s' han convertit en uns senyors que s' anomenan conductors, que 'ns ténen tota mena de miraments y que al diriginos la paraula s' tráuhen la gorra ab galó, que qualsevol 'ls pendria per marinos de guerra, y 'ns parlan ab molta finura. ¿Cóm deixar de figurarnos que som alguna cosa, al menos banquers de suposició?

Durant lo trajecte, anárem matant lo temps lo més *comfortable* possible, com diuhen los inglesos, ab la vista fixa en lo variat panorama que s' desenrotllava per davant nostre; trayent lo cap per la portella quan lo tren se parava en algun punt d' importancia, com férem en *Ripoll* pera veure la gent que baixava y lo tragi de baguls y mundos que sortían del furgó, dirigits uns als establiments de Ribas, altres á Puigcerdá y banys de las Escaldas; animada estava també la estació de *Torelló*, ab no pocas tartanas y cotxes qu' esperavan viatjers que transportar á tan deliciós lloch; en *Vich*, buscárem ab la vista la Catedral y 'ns reconcentrárem un moment recordant l' insigne Balmes, mentres que alguns de nostres companys de vagó, més prosáichs y positius, compravan pans de pessich y rahims moscats; en *La Garriga*, donárem un cop d' ull á son terme y refrescárem la memoria dels agradosos dias qu' allí passárem anys enrera; no oblidárem las voras del Besós hont tenim menjadas bonas truytas y costellas sota dels

sálzers; arribant per últim á la ciutat comtal, aixordats pe'l xiulet de la máquina, que 'ns aparesqué (joh fantasia vanitosa!) que era lo toch de la corneta que donava l' avis al piquet d' honor, perquè 'ns presentés las armas.

Al baixar del tren, trobárem davant de l' estació una renglera de carruatges de tota classe, quals duenyos se disputavan l' honra de portarnos; pujárem á una berlina que 'ns transportá á casa, y pé'l camí nos déyam que sens dubte nostre sigle ha avansat d' un modo notable en comoditats y bens materials, mes ¿y 'ls morals, han seguit igual progressió? La resposta fou omplirse'ns lo nostre cor de pena y tristor

C. C. P. 12-15
A. 18-111-111 - R. L.

